

ALAIN MINC
Az új középkor

(részlet)

Nem tudom, tragikus-e a történelem, de meggyőződésem, hogy úgy kell tennünk, mintha az volna, hogy azzá ne váljék.

Miután hozzászoktunk a szörnyű mézárásokhoz és a legőrültebb diktatúrákhoz, történelmi derülátásunk elhomályosult: véget ért egy olyan háromszáz éves korszak, amely egyszerre kényszerítette ki mind a haladást, mind a rendet. A haladást, amelyről azt hittük, hogy civilizációnk sajátja, hiszen úgy látszott, botlásai dacára, a történelem mégiscsak jó irányba tart: a kommunizmus hosszas uralma már-már a végletekig megerősítette ezt a meggyőződést. És ezzel együtt a rendet, annak a világnak a rendjét, amely egyensúlyára talált az imperializmusban, a gyarmatosításban és az egymást segítő nemzetek összhangjában. Ezek, mondogattuk, a Modern Idők. Vajon nem egy olyan periódus zárul le most, amely látványos hanyatlással visszavezet bennünket egy új középkorba?

Ez a gondolat – bármennyire is furcsa – nem új, korábban már Bergyajev is fölvetette: „Konvencionálisan új középkornak nevezem a hatalom legitim elvének, valamint a monarchiák és a demokráciák jogelvének bukását és azok helyettesítését az erő, az életenergia, a spontán szerveződések és társadalmi csoportosulások elvével.” Ma még sem az erő, sem az életenergia nem látszik különösebben fenyegetőnek, ami azonban a többit, a legitim rend fölbonlását, a bizonytalan és véletlenszerű struktúrák megjelenését, a spontaneitás diadalát illeti, sok az egyezés.

Mindez nyilván nem a kommunizmus bukásából következik, de arra vezethető vissza. A nagy összeomlások lökéshullámának nincs párja talán egészen a római birodalom bukása óta. Ehhez képest a török birodalom összeomlása, az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása, a német birodalmi törekvések bukása mind helyi jelentőségű eseményeknek tűnnek föl. A szovjet impérium, mivel világalomra tört, sikeresen befolyása alá vonta az egész világot: saját államaiban természetes módon; saját hatósugarában pedig nyilvánvalóan; sőt még ellenfeleit is befolyásolta, akiknek a jövőjét – bűnbakként vagy fenyegetésként, fantazmagóriaként vagy partnerként

hatalmába kerítette. Ekkora „teljesítményre” egyetlen birodalom sem volt képes: még Róma sem, amellyel szemben a távoli barbárok megtehették, hogy nem törődtek vele. Egy ekkora megrázkódást, a kommunizmus halálát senki sem úszhatta meg sértetlenül. A kommunizmus utáni korszak nem tekinthető sem a piacgazdaság vitathatatlan diadalának, sem a nemzetek bosszújának, sem valamiféle feltételezett amerikai impériumnak. Mindegyik állítás igaz is, meg nem is. Éppen ez a tény, hogy képtelenek vagyunk fölfedezni a posztkommunista világ alapelvét, vezet el bennünket, a maga módján, az új középkorhoz.

Ez valóban új középkor: a szervezett rendszerek hiánya, mindenféle központ eltűnése, cseppfolyós és ködös szolidaritások megjelenése, a bizonytalanság, az esetlegesség, az elmosódottság. Új középkor: a minden ellenőrzés nélkül szaporodó „szürke zónák” és a kialakuló orosz zürzavar, amely a maffia és a korrupció révén fölmozsolja a gazdag társadalmakat. Új középkor: a rációnak mint alapelvnek a bukása a primer ideológiákkal és a hosszú ideig eltűnt babonákkal szemben. Új középkor: a válságok, a megrázkódtatások és a görcsök újból hétköznapjaink díszleteivé váltak. Új középkor: a „rendezett” világ fokozott tévesztése a cselekvési eszközeink, lásd az elemzőképességünk számára mind áthatolhatatlanabb terekkel és társadalmakkal szemben.

Vajon ez az új középkor egy újabb, hosszú korszak hajnala, vagy pedig csupán egy brutális, ám mégiscsak kurta zárójel? A napról napra egyre inkább gyorsuló idő vajon mindennek egyik tünete lenne? Ez az új középkor a maga dicső és hanyatló korszakaival egy fölgyorsult időben zajlik majd le? Ezekre a kérdésekre nincs válaszunk, csupán meggyőződésünkre támaszkodhatunk. Mindaz, amit hajdan évszázadokban mértünk, most évtizedek alatt zajlik majd le, olyannyira gyorsan, hogy nemzedékünknek nem is lesz más esélye: csak arra, hogy kényszerű résztvevője legyen.

Kartéziánus szellemünk számára ez a forradalom a hanyatlással azonos, és fennáll a veszély, hogy nem lesz rá más válaszunk, csak a passzivitás. Fekete lyukak, zürzavar, összefüggéstelenség, kiszámíthatatlan szolidaritások: megannyi analógia az első középkorral, egészen a századunk végére kialakult új világvége-érzettel: az 1000. évtől való nagy félelmet követi most a 2000. évtől való rettegés? Kétségbeejtő: ilyen keveset fejlődöttünk volna?

Éppen ellenkezőleg, az a dolgunk, hogy gondoljuk végig a bizonytalant, éppen olyan gondosan, mint korábban a valószínűt; hogy új koncepciókat találjunk ki, de értékeljük át az állam szerepét; hogy próbáljuk meg visszaállítani a súlyoknak és ellensúlyoknak a

nemzetközi viszonyokat strukturáló bonyolult játékát! Újból, végre! Tegnap ahhoz volt jogunk, hogy az optimizmus fatalistává tegyen; ezentúl a pesszimizmusnak kell merésszé tennie bennünket.

Beke Mihály András fordítása

BEKE MIHÁLY ANDRÁS A francia jóslat

Ki merne manapság arról beszélni, hogy „történelmi ostobaság” volt Ausztria–Magyarország megsemmisítése 1918-ban; hogy Clemenceau tévedéseinek köszönhetőek a huszadik század nagy drámái, beleértve „a versailles-i diktátumot” és a második világháborút is; hogy „a kontinentális törésvonal Közép-Európa szívébe hatol, a megoldhatatlan magyar kérdésbe torkol”; hogy a trianoni „trauma élő, közvetlen és gyötör”; hogy „nem jó szlováknak lenni Szerbiában, magyarnak Szlovákiában vagy Romániában...”; hogy „egyetlen állam sem lehet biztos *ad aeternam* a határait illetően. Sem a törekenyebbek Kelet- és Közép-Európában, sem a megállapodottabb országok a földrész nyugati felében...”; hogy az „erdélyi feszültség” hovatovább nemzetközi közbelépést követelhet meg; hogy a szovjet birodalom bukását követően rendezni kellett volna a kelet-európai határok kérdését?

Ám ha mindezt, a magyar szemérmességet zavarba ejtő módon, egy kortárs divatos francia esszéíró mondja – akkor talán érdemes odafigyelni a szavára. Különösen, ha tudjuk róla, hogy nem mellesleg Nicolas Sárközy francia ex-elnök barátja és bizalmas tanácsadója!

Alain Jacques Richard Minc, írói nevén Alain Minc egy lengyelországi zsidó fogorvos Párizsban született fia, mérnök-politológus végzettségű üzletember és esszéíró, üzletemberek és politikusok tanácsadója, a francia Becsületrend lovagja, a francia szellemi élet befolyásos, botrányos, liberális, globalista személyisége, számos könyv szerzője, akit 2001-ben plágiumért jogerősen elítéltek, és aki újraértelmezte a francia történelmet. Korunk jelenségeinek a megfigyelőjeként és eredeti, szellemes leírójaként Alain Minc *Az új középkor (Le nouveau Moyen-Age)* című, a Holnap kiadónál nemsokára magyarul is megjelenő esszéjét még az elmúlt évezredben, közvetlenül a rendszerváltozások után, az ezredforduló előtti világvége-hangulatban írta meg, egy összeomló világrend robajában, amely nem

csak azt a nyugati értelmiségi elitet kényszerítette önrevízióra, amely igazából már nem is számított lényegi változásra, hanem azt a „keleti” elitet is, amely bár várta, mégsem merete remélni, vagy egészen más-ként képzelte el az új világrendet. Minc esszéketének Fukuyama ma már korrekcióra szoruló és Huntington máig lezáratlan vitát kirobbantó műve mellett van helye a polcon, Umberto Eco könyvének támasztva, aki kísérteties hasonlósággal, maga is egy új középkor bekövetkeztét vizionálta. A szellemi eliteket sokkoló politikai-szociális változások és azok negatív kísérőjelenségei – a balkáni háborúk, a kelet-európai nacionalizmusok föllángolása, a morális-szellemi értékrendek relativizálódása és devalválódása stb. – mind igazolni látszanak Minc félelmét az egyensúly és a vezérlő eszmék elvesztése folytán elhatalmasodó szellemi-morális káosztól: egy új középkor bekövetkeztétől. A változásokkal a történelem egy új középkor felé tart, mindez azonban nem csupán a szovjet birodalom széthullásának a következménye, de összefügg azzal – állítja. A posztkommunista időszak nem csupán a piacgazdaság győzelmét jelenti, hanem azt is, hogy képtelenek vagyunk meglegelni a posztkommunista világ alapelvét.

Minc a mai gondolkodók legfőbb feladatának tartja a bizonytalannal való szembenézést, az új elvek kigondolását, az állam szerepének újraértékelését. Az európai államok diadalittas lebontásának korában mer arról beszélni, hogy az új középkor zűrzavarában az erős nemzetállam jelenti az egyedüli kiutat.

Bár némelyik részletében túlment rajta az idő; némelyik, akkoriban fontosnak vélt történelmi szereplő eltűnt a süllyesztőben; jó néhány gondolatát már meghaladta, olykor igazolta, máskor megcáfolta a történelem, és bár néhány jóslata az utókor fölényével immár anakronisztikusnak tekinthető – víziója összességében félelmetesen koherens, hiteles és aktuális. Némelyik sötét jövődőlése éppen napjainkban vált valósággá. Minc ebben az esszéjében, már az 1990-es évek elején aggódva beszélt egy katasztrófális méretű világgazdasági „baleset” veszélyéről. Előérzeteit érdemes tehát komolyan venni! Egyéb jövődölései ezután válhatnak valósággá.